

УДК 347.724:347.9(477)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НАБУТТЯ, ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

В. Цікало

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: voltsikalo@gmail.com*

Розглянуто правовий аналіз норм чинного Цивільного кодексу України, які регулюють набуття, зміну та припинення прав учасників господарських товариств. Системне тлумачення цих правових норм дало підстави зробити низку висновків, що можуть вплинути на практику їх застосування.

Згода на передання учасником повного товариства своєї частки (її частини) у статутному капіталі може бути надана різними способами. На передання повним учасником командитного товариства своєї частки іншим учасникам або третім особам може бути потрібна згода вкладників. Вкладники командитного товариства можуть бути виключені із нього. Цивільним кодексом України передбачено загальне правило, згідно з яким майнові та немайнові права учасника товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю переходять до спадкоємців фізичних осіб (правонаступників юридичних осіб) незалежно від згоди інших учасників товариства. Спадкоємець (правонаступник) стає учасником товариства з обмеженою відповідальністю з моменту відкриття спадщини (завершення реорганізації), однак з цього моменту він ще не може безпосередньо здійснити свої права. Переважне право акціонера на придбання акцій приватного розміщення може поширюватися не лише на договори купівлі-продажу.

Ключові слова: учасник, акціонер, товариство, набуття, зміна, припинення.

Правове регулювання набуття, зміни та припинення прав учасників господарського товариства, встановлене у спеціальних законодавчих актах, істотно відрізняється від положень Цивільного кодексу України. Це призводить до неоднакового застосування норм права у судовій практиці. Водночас відповідно до ч. 2 ст. 4 Цивільного кодексу України основним актом цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України.

Для вирішення цієї проблеми передусім необхідно проаналізувати існуючі нині правові положення і наукові концепції набуття, зміни та припинення прав учасників господарського товариства, і з урахуванням їх порівняння, встановити співвідношення між Цивільним кодексом України та іншими актами цивільного законодавства у правовому регулюванні набуття, зміни та припинення прав учасників господарського товариства.

Розв'язання зазначеної проблеми започатковано у публікаціях і дослідженнях І. Я. Бабецької, В. А. Васильєвої, О. М. Вінник, Н. С. Глусь, О. Р. Кібенко, В. М. Коссака, В. М. Кравчука, В. В. Луця, О. П. Печеного, Д. І. Погрібного, З. В. Ромовської, Л. В. Сіщук, І. В. Спасибо-Фатєєвої та інших українських учених.

Окрім того, нерозв'язаними залишаються питання про особливості відступлення частки у статутному капіталі повних і командитних товариств, порядок здійснення переважних прав учасників товариств з обмеженою відповідальністю та акціонерів, моменти набуття та припинення прав учасників господарського товариства з різних підстав.

З'ясуванню цих та інших питань присвячено цю статтю.

У практиці вирішення судових спорів, пов'язаних із набуттям, зміною та припиненням прав учасників господарських товариств, склався усталений підхід, який відображений у тому числі в Постанові Пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 25.02.2016 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин». Окремі із цих питань потребують додаткового дослідження та уточнення.

1. Науковий, а також практичний інтерес викликають питання набуття, зміни та припинення прав учасників повного і командитного товариств.

1.1. Згода на передання учасником повного товариства своєї частки (її частини) у статутному капіталі може бути надана різними способами. Зі змісту ст. 127 Цивільного кодексу України, згідно з якою учасник повного товариства має право передати свою частку іншому учасникові або третій особі за згодою інших учасників товариства, роблять висновок, що згода має бути надана особисто кожним учасником повного товариства незалежно від розміру його частки у статутному капіталі (п. 4.3. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 25.02.2016 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»). Проте такий висновок прямо не передбачений законом.

Засновницьким договором повного товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення учасників товариства приймають більшістю голосів (ч. 1 ст. 121 ЦК України). Тож, спосіб надання учасниками згоди на передання частки у статутному капіталі повного товариства може бути визначений у засновницькому договорі, і полягати у наданні такої згоди більшістю голосів учасників товариства. На переконання В. М. Коссака, засновницький договір повного товариства є цивільно-правовим договором за своєю природою. Зміст його становлять істотні умови, передбачені Цивільним кодексом України. Крім цього, сторони договору можуть погодити інші умови, які вважають за потрібне [10, с. 125].

У разі відсутності згоди інших учасників на передання частки (її частини) у статутному капіталі повного товариства, способом захисту їхніх прав має бути визнання недійсним правочину, вчиненого без їхньої згоди. Переведення прав на інших учасників повного товариства у таких спорах не допускається, оскільки учасникам повного товариства не належить переважне право на придбання частки.

1.2. На передання повним учасником командитного товариства своєї частки іншим учасникам або третім особам може бути потрібна згода вкладників. У командитному товаристві повні учасники передають свою частку (її частину) іншим учасникам або третім особам, за загальним правилом, за наявності згоди інших повних учасників. Однак із цього загального правила засновницьким договором може бути встановлено виняток.

У ч. 3 ст. 137 Цивільного кодексу України зазначено, що засновницьким договором командитного товариства, окрім прав, встановлених у ч. 2 цієї статті, можуть бути передбачені інші права вкладника. Одним із таких прав, що може бути встановлене засновницьким договором, є право вкладника надати або не надати згоду на передання повним учасником своєї частки іншій особі. Звідси, у випадках, передбачених засновницьким договором, на передання повним учасником своєї частки іншим особам потрібна згода також вкладників. Враховуючи, що законодавством не передбачено статуту як установчого акта для створення командитного товариства, засновницький договір займає важливе місце в регулюванні питань функціонування цього товариства. Він визначає права та

обов'язки учасників, порядок внесення вкладів, процедуру передання прав учасника іншим особам, у тім числі спадкоємцям, покриття збитків, внесення додаткових вкладів [10, с. 124].

Щодо вкладників командитного товариства, то межею передання ними своєї частки у статутному капіталі є не лише повідомлення про це самого товариства, але й переважне право інших вкладників. Зокрема, згідно із п. 3) ч. 2 ст. 137 Цивільного кодексу України вкладник командитного товариства має переважне право перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства.

1.3. Немає законодавчих заборон для того, щоб повний учасник передав свою частку вкладнику, а вкладник – повному учаснику. З аналізу змісту ст. 137 та 147 Цивільного кодексу України на теоретичному рівні зроблено висновок про те, що вкладник має право набувати переважно перед третіми особами тільки частку іншого вкладника, а не повного учасника; повний учасник не може бути вкладником КТ, що відповідно виключає і переважне право вкладника на придбання частки повного учасника [1, с. 142].

У разі передання частки у статутному капіталі командитного товариства не відбувається зміна статусу учасника. Правовий статус учасників командитного товариства визначається у засновницькому договорі. Згідно із ним, одні засновники набувають статусу повних учасників, інші – вкладників. У процесі діяльності командитного товариства їхній статус не змінюється навіть унаслідок придбання частки одне одного. Це означає, що у разі придбання вкладником частки повного учасника, він не стає повним учасником, а повний учасник, який придбав частку вкладника, не перетворюється на вкладника. Важливо, щоб у таких випадках сукупний розмір вкладів вкладників не перевищував п'ятдесяти відсотків складеного капіталу товариства (ч. 3 ст. 135 ЦК України). Зокрема, О. Р. Ковалишин припускає, що законодавець мав на меті захистити інтереси контрагентів, збільшивши частку повних товаришів у складеному капіталі [9, с. 123–124].

Вкладники командитного товариства мають право на придбання частки іншого вкладника переважно не лише перед третіми особами, але й перед повними учасниками. У разі передання повним учасником командитного товариства своєї частки вкладнику, застосовують дві межі здійснення цього права:

- 1) наявність згоди інших повних учасників;
- 2) дотримання переважного права вкладників на придбання такої частки.

1.4. Вкладники командитного товариства можуть бути виключені із нього. Виключення зі складу командитного товариства можливе із двох підстав: 1) учасник систематично не виконує чи виконує неналежно обов'язки, покладені на нього товариством; 2) учасник перешкоджає своїми діями (бездіяльністю) досягненню цілей товариства (ч. 1 ст. 128 ЦК України).

У ст. 137 Цивільного кодексу України «Права та обов'язки вкладника командитного товариства» передбачено один обов'язок вкладника, а саме: зробити вклад до складеного капіталу. Згідно з ч. 2 ст. 138 Цивільного кодексу України вкладник командитного товариства, який не вніс передбаченого засновницьким договором вкладу, несе відповідальність перед товариством у порядку, встановленому засновницьким договором. Невиконання цього обов'язку вкладником може створювати перешкоди досягненню цілей товариства. З урахуванням принципу «свободи договору», закріпленого у ст. 3, 6 та 627 Цивільного кодексу України, треба зробити висновок про те, що засновницьким договором командитного товариства може бути встановлений правовий наслідок невиконання обов'язку про внесення вкладу у статутний капітал у вигляді виключення вкладника із командитного товариства.

2. Особливу актуальність у судовій практиці мають питання набуття, зміни та припинення прав учасників товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.

2.1. Необхідність згоди на відступлення своєї частки учасником товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю обумовлюється колом осіб, яким учасник товариства має намір відступити свою частку. Відповідно до ч. 1 ст. 147 Цивільного кодексу України учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати чи іншим способом відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному або кільком учасникам цього товариства. Якщо набувачем частки є інший учасник товариства з обмеженою відповідальністю, згода решти учасників не потрібна. Коли ж учасник товариства з обмеженою відповідальністю має намір відступити свою частку третім особам (які не пов'язані із товариством відносинами участі), то це може відбутися лише за умови, якщо відступлення частки третім особам передбачене статутом товариства (абз. 1 ч. 2 ст. 147 ЦК України).

Зважаючи на те, що статут товариства з обмеженою відповідальністю затверджується рішенням засновників (учасників) товариства, треба зробити висновок про те, що на відступлення частки учасника товариства з обмеженою відповідальністю третім особам вимагається згода інших засновників (учасників), яка надається у формі затвердження статуту товариства. Окрім згоди на відступлення частки, яка надана засновниками (учасниками) товариства у вигляді загального дозволу, статутом також може бути передбачено порядок надання такої згоди у кожному конкретному випадку вчинення відповідного правочину.

Отже, згода на відступлення частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю може бути двох видів: 1) загальний дозвіл, який поширюється на усі випадки відступлення частки; 2) дозвіл на вчинення окремих правочинів щодо відчуження частки.

Відступлення частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю третій особі без згоди інших учасників не може мати своїм наслідком переведення на них прав та обов'язків за цим правочином, оскільки цей спосіб захисту застосовується лише у разі порушення переважного права. У разі відступлення частки без згоди інших учасників, правочин, на підставі якого відбулося відступлення, може бути визнаний недійсним. Також Цивільним кодексом України прямо не встановлено підстави для визнання таких правочинів недійсними. На момент вчинення таких правочинів їх зміст не суперечить закону, а особа, яка вчиняє ці правочини має відповідний обсяг цивільної дієздатності. Для описаної ситуації доцільно встановити окрему підставу визнання правочину недійсним – особа не мала права вчиняти правочин відповідно до Цивільного кодексу чи іншого акта цивільного законодавства (зокрема, статуту господарського товариства).

2.2. Договором про здійснення прав учасників товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю можуть бути встановлені додаткові межі відступлення частки у статутному капіталі. Законопроектами № 4666 від 13.05.2016 року «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та № 4470 від 19.04.2016 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів», прийнятими Верховною Радою України, передбачено право учасників товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю укласти договір з метою реалізації своїх прав. Цей договір може передбачати: обов'язок його сторін голосувати у певний спосіб на загальних зборах учасників; узгоджено вчиняти інші дії, пов'язані з управлінням товариства; особливості

реалізації учасником товариства переважного права на придбання частки або частини частки іншого учасника товариства; обов'язок утримуватися від реалізації переважного права; погоджувати відчуження часток; утримуватися від відчуження часток до настання певних обставин; здійснювати інші дії, пов'язані з управлінням товариством, з його діяльністю, припиненням та ліквідацією.

Звідси, окрім меж відступлення частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, встановлених законом або статутом товариства, вони можуть бути також визначені у *договорі між учасниками товариства (договорі про здійснення прав учасників товариства)*. Ці межі за своєю правовою природою є способами здійснення права учасника на відступлення своєї частки у статутному капіталі.

2.3. У Цивільному кодексі України встановлено переважне право купівлі частки учасника товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Однак, це не означає, що статутом товариства не може бути передбачено інше переважне право на придбання частки, не пов'язане із її купівлею. Згідно з абз. 2 ч. 2 ст. 147 Цивільного кодексу України учасники товариства з обмеженою відповідальністю користуються переважним правом купівлі частки (її частини) учасника пропорційно до розмірів своїх часток, якщо статутом товариства чи домовленістю між учасниками не встановлений інший порядок здійснення цього права. Таке право реалізується у порядку, встановленому законом (ч. 2 і 3 ст. 147 ЦК України). Тут треба погодитися із Пленумом Вищого господарського суду України, який у п. 4.10. Постанови № 4 від 25.02.2016 року роз'яснив, що переважне право купівлі частки не поширюється на відносини спадкування, правонаступництва, дарування, іншого безоплатного відчуження частки у статутному капіталі ТОВ або ТДВ, а також обмін цієї частки (її частини) на інше індивідуально визначене майно. На думку В. І. Крата загальні положення про купівлю-продаж поширюються лише на виконання і припинення зобов'язання, що виникло на підставі укладеного договору міни. Тому застосування за договором міни переважного права купівлі частки навряд чи виглядає логічним та враховує сутність переважного права купівлі частки та договору міни [8, с. 32–33].

У науковій літературі підтримується позиція, згідно з якою повідомлення про намір продати частку у статутному капіталі товариства не вважається офертою. При цьому, звернуто увагу на те, що на відміну від пропозиції, вчинення повідомлення – це обов'язок учасника, котрий має намір відчужити свою частку шляхом укладення договору купівлі-продажу; адресування повідомлення, на протипагу оферти, завжди обмежується заздалегідь визначеним колом осіб у правовому сенсі (учасником (-ами)), а не в економічному – як це відбувається зазвичай при виборі майбутнього контрагента за договором [8, с. 31–32]. Окрім того, зазначені особливості повідомлення про намір укласти договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства не суперечать принципу «свободи договору», закріпленому у ч. 1 ст. 627 Цивільного кодексу України.

Свобода укладення договору не є абсолютною, вона має встановлені законом та іншими правовими актами межі. Право, встановлюючи конкретні правові можливості, що входять у структуру свободи укладення договору, водночас визначає і межі їх здійснення [14, с. 169]. Обов'язок учасника, який має намір відступити свою частку, укласти договір купівлі-продажу є за своєю суттю межею свободи «укладати договір чи ні»; обов'язок учасника запропонувати укладення договору заздалегідь визначеному колу осіб, які мають переважне право на придбання частки, є нічим іншим як межею свободи вибору контрагента.

Повідомлення учасника товариства про намір відступити свою частку у статутному капіталі є за своєю правовою природою офертою, а її прийняття учасником, який має переважне право купівлі частки, – це акцепт зробленої пропозиції. Згідно з ч. 1 ст. 640 Цивільного кодексу України з моменту одержання, особою, яка направила оферту, відповіді про прийняття цієї пропозиції, тобто акцепту, договір є укладеним. Цей момент треба враховувати при виборі способу захисту права переважної купівлі частки у статутному капіталі товариства.

Переважні права учасників господарських товариств поділяються на види за різними критеріями, у тому числі і залежно від способу захисту. За цим критерієм виділяють: 1) переважні права, які захищаються за допомогою переведення прав та обов'язків; 2) переважні права, які захищаються іншими способами захисту (позов про визнання правочину недійсним) [2, с. 566].

Статутом товариства з обмеженою відповідальністю може бути передбачено переважне право учасника товариства на придбання ним частки, що пропонується учасником до відчуження третій особі на підставі іншого, окрім купівлі-продажу, правочину. Переважне право придбання частки, не пов'язане із купівлею-продажем, підлягає здійсненню і захисту у порядку, встановленому статутом товариства. У разі порушення переважного права на придбання частки за іншими цивільно-правовими договорами, окрім договору купівлі-продажу, способи його захисту визначаються статутом товариства.

2.4. Цивільним кодексом України передбачено загальне правило, згідно з яким, майнові та немайнові права учасника товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю переходять до спадкоємців фізичних осіб (правонаступників юридичних осіб) незалежно від згоди інших учасників товариства. Відповідно до ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю *переходить* до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи-учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Під *часткою у ст. 147 Цивільного кодексу України* розуміється весь комплекс майнових та немайнових прав учасника господарського товариства, у тому числі право участі у ньому. Частка – це не окреме право учасника господарського товариства, а узагальнена назва сукупності його майнових та немайнових прав. **У цивільному праві немайнові права особи** за зв'язком із нею треба поділяти на два види: **1) особисті немайнові права** (нерозривно пов'язані з певною особою, що не можуть переходити до інших осіб); **2) інші немайнові права** (не пов'язані нерозривно з особою, і які можуть передаватися іншим особам). Такі ознаки, як тісний зв'язок з особою, неможливість відмови від них, недопустимість їх позбавлення, а також довічна дія (ч. 3 і 4 ст. 269 Цивільного кодексу України) характерні лише для особистих немайнових прав. Вони не властиві іншим немайновим правам особи, які не мають нерозривного зв'язку з нею. Згідно із п. 1, ч. 1 ст. 1219 Цивільного кодексу України не входять до складу спадщини саме особисті немайнові права. Щодо інших немайнових прав, які не мають особистого характеру, то вони можуть бути частиною спадщини.

2.5. Одним із видів немайнового права, яке нерозривно не пов'язане з його суб'єктом, і може переходити від однієї особи до іншої, у тому числі у порядку спадкування (правонаступництва), є право участі у товаристві. На думку В. М. Кравчука у разі смерті учасника об'єктом спадкування може бути: 1) частка в статутному капіталі, що прямо передбачено ч. 5 ст. 147 ЦК України); 2) право

участі в товаристві, якщо це прямо передбачено в статуті (ст. 1219 ЦК України). Отже, можуть бути випадки, коли спадкується лише частка, і коли частка спадкується разом із правом участі у товаристві. Унаслідок спадкування корпоративні права можуть виникати в повному (і щодо частки, і щодо права участі) або неповному складі (лише щодо частки в статутному капіталі) [6, с. 351–352]. Іншої позиції дотримується В. А. Васильєва, на переконання якої корпоративне право варто розглядати як складний сукупний об'єкт цивільних прав, що складається із самостійних суб'єктивних прав, які в сукупності становлять зміст корпоративного права. Серед них є права немайнового характеру та майнові права. Саме наявність майнових прав дає змогу ввести корпоративне право до цивільного обороту як самостійний об'єкт. Тому корпоративні права входять до спадкової маси і можуть набуватися в результаті спадкування [3, с. 128].

2.6. При переході у порядку спадкування (реорганізації) прав учасника товариства з обмеженою відповідальністю до його спадкоємця (правонаступника), не відбувається вступу у товариство. У разі прийняття спадщини (реорганізації юридичної особи) до спадкоємця (правонаступника) переходять майнові та немайнові права спадкодавця (правопосередника)-учасника товариства з обмеженою відповідальністю у повному обсязі. **За змістом ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України у спадкоємця (правонаступника) учасника товариства з обмеженою відповідальністю виникає не право на вступ у товариство, а майнові та немайнові права учасника.**

Інші учасники товариства з обмеженою відповідальністю не вирішують питання про вступ до товариства спадкоємця (правонаступника), вони згідно з абз. 1 ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України надають, або не надають згоду на перехід частки до спадкоємця (правонаступника). У спадкоємця (правонаступника) учасника товариства з обмеженою відповідальністю не виникають майнові та немайнові права учасника лише за умови, якщо статутом товариства передбачено надання згоди іншими його учасниками на перехід частки до спадкоємців (правонаступників), і така згода не надана. **Надання згоди іншими учасниками на перехід частки до спадкоємця (правонаступника) не є процедурою вступу у товариство, оскільки не передбачає внесення вкладу у статутний капітал.** Маємо колізію у правовому регулюванні щодо переходу корпоративних прав під час спадкування у ТОВ. Адже якщо в Законі України «Про господарські товариства» згода товариства на вступ до ТОВ є необхідною умовою, то в ЦК такої вимоги не міститься, і надається можливість вирішення питання набуття статусу учасника ТОВ у порядку спадкування самими учасниками товариства через закріплення такого положення у статуті шляхом прийняття рішення на загальних зборах товариства [13, с. 175].

Можливість переходу від спадкодавця до спадкоємця не лише майнових, але й немайнових прав учасника товариства, встановлена у п. 2, ч. 1 ст. 1219 Цивільного кодексу України, згідно з якою право на участь у товариствах входить до складу спадщини, якщо це встановлено законом або установчими документами товариства. Таким законом, який передбачає перехід немайнових прав (зокрема, права участі) до спадкоємця, є ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України. На думку З. В. Ромовської, принципово допускається можливість успадкованого членства у господарському товаристві. І це не суперечить принципу добросовісності об'єднання громадян, оскільки успадкованого членства можна негайно позбутися, написавши відповідну заяву [12, с. 49].

Якщо статутом товариства з обмеженою відповідальністю передбачено необхідність надання іншими учасниками згоди на перехід до спадкоємця

(правонаступника) майнових та немайнових прав (частки) спадкодавця (правопопередника)-учасника товариства, і така згода не буде надана, то відповідно до абз. 2 ч. 5 ст. 147 Цивільного кодексу України у спадкоємця (правонаступника) виникає право одержати вартість частини майна, пропорційну частці спадкодавця (правопопередника) у статутному капіталі товариства.

Спадкоємець (правонаступник) учасника товариства з обмеженою відповідальністю не має можливості відмовитися від вступу у товариство, оскільки такий вступ не відбувається; у нього є можливість відмовитися від прийняття спадщини (участі у реорганізації). Тоді частка спадкодавця (правопопередника) залишається у розпорядженні товариства і підлягає розподілу відповідно до вимог статуту.

2.7. Спадкоємець (правонаступник) стає учасником товариства з обмеженою відповідальністю з моменту відкриття спадщини (завершення реорганізації).

У науковій літературі виділяють одразу декілька ймовірних моментів переходу до спадкоємців права на частку у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю. Цей момент може бути пов'язаний з кількома обставинами: відкриття спадщини (ч. 1, 2 ст. 1220 ЦКУ), прийняттям спадщини спадкоємцем (ст. 1268 ЦКУ), видачею спадкоємцям свідоцтва про право на спадщину (ст. 1296, 1298 ЦКУ), внесенням змін до складу учасників товариства тощо [11, с. 39]. На думку О. П. Печеного, право на частку у статутному капіталі, «вивільнене» зі складу спадщини, виникає у спадкоємців з того моменту, коли припиняються спадкові відносини, тобто з моменту отримання свідоцтва про право на спадщину. З цього часу у них виникає право набути (не набути) статусу учасника товариства [11, с. 40]. Зокрема, Л. В. Сіщук вважає, що якщо у статуті не міститься заборони на перехід частки у статутному капіталі товариства, то спадкоємець із моменту прийняття спадщини та отримання свідоцтва може вважатися набувачем частки з усіма правовими наслідками, які з цього випливають [13, с. 175]. В. М. Кравчук розмежовує моменти набуття майнових та організаційних прав спадкоємцем товариства з обмеженою відповідальністю. Майнові корпоративні правовідносини виникають з моменту набуття права на частку в статутному капіталі. Враховуючи те, що право на спадщину виникає з моменту відкриття спадщини, а спадщина відкривається в день смерті спадкодавця, можна дійти висновку, що право на частку виникає у спадкоємців з моменту смерті спадкодавця-учасника. Право участі, як особисте немайнове право, не переходить від спадкодавця до спадкоємців. Участь спадкодавця в товаристві припиняється, а у спадкоємців не виникає. Це право не входить до складу спадщини. Кожен зі спадкоємців, хто успадкував частку в статутному капіталі (її частину) не стає учасником автоматично, а повинен виявити відповідне бажання. Він має право на вступ до товариства, але повинен сам виявити таке бажання. Отже, право участі в товаристві набувається внаслідок вступу в товариство [6, с. 363–365].

З урахуванням того, що частка у статутному капіталі господарського товариства є сукупністю майнових та немайнових прав учасника товариства, а не окремим правом (об'єктом правовідносин), перехід у порядку спадкування (правонаступництва) права на частку означає набуття спадкоємцем (правонаступником) усіх, як майнових, так і немайнових прав спадкодавця-учасника. Отже, момент набуття прав учасника господарського товариства має пов'язуватися із моментом відкриття спадщини. Відповідно до ч. 5 ст. 1268 Цивільного кодексу України незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини.

Водночас від дня відкриття спадщини спадкоємець ще не має можливості безпосередньо здійснювати права учасника господарського товариства. У нього

виникає право на спадкування (прийняття спадщини). Право на спадкування створює у спадкоємця учасника товариства з обмеженою відповідальністю інтерес до участі в діяльності товариства. Цей інтерес може бути реалізований спадкоємцем особисто, а у випадку спадкування за заповітом – також призначеним виконавцем заповіту (Глава 88 ЦК України). Реалізація інтересу спадкоємця до участі в діяльності товариства з обмеженою відповідальністю може полягати в його присутності на засіданні загальних зборів товариства, участі в обговоренні питань порядку денного, однак без права голосувати «за» чи «проти» прийняття рішень.

Вирішення питання про вплив частки спадкодавця (правопередника) на повноважність загальних зборів та прийняття ними рішень залежить від того, чи передбачено статутом товариства з обмеженою відповідальністю надання згоди на перехід частки спадкодавця (правопередника). У тих випадках, коли наявність такої згоди не встановлена статутом товариства з обмеженою відповідальністю, повноважність його загальних зборів і наслідки прийняття ними рішень визначаються з урахуванням частки спадкодавця (правопередника). Якщо ж статутом товариства вимагається надання згоди на перехід частки до спадкоємців (правонаступників), ця частка не враховується при встановленні повноважності загальних зборів і не впливає на прийняття ними рішень.

2.8. Термін «відступлення частки», що вживається у ст. 147 Цивільного кодексу України, не позначає окремий (самостійний) тип правочину, а є наслідком вчинення різних правочинів: як двосторонніх, так і односторонніх; як відплатних, так і безвідплатних. «Відступлення частки» і «правочин» співвідносяться між собою як наслідок, або процес, і підстава. Таке співвідношення міститься також в інших інститутах цивільного права. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 519 Цивільного кодексу України правочин є підставою для відступлення права вимоги у зобов'язанні. Правочин треба вважати підставою для відступлення частки учасника у статутному капіталі господарського товариства.

Відступлення частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю може відбутися на підставі різних правочинів, які поділяються на види за критеріями, встановленими у ст. 202 Цивільного кодексу України. Отже, правочини, що є підставою відступлення частки у статутному капіталі товариства, поділяються на односторонні, двосторонні чи багатосторонні. Договір, як дво- чи багатосторонній правочин, може бути відплатним або безвідплатним (ч. 5 ст. 626 ЦК України). До односторонніх правочинів, які є підставою відступлення частки у статутному капіталі товариства можна віднести заповіт, подання заяви про вихід із товариства тощо. Тому термін «зміна прав учасників» є за своїм змістом ширшим, ніж «передання (передача) прав учасників», оскільки охоплює випадки відступлення частки у статутному капіталі на підставі не лише дво- але й односторонніх правочинів.

Одним із різновидів одностороннього правочину, на підставі якого учасник відступає свою частку у статутному капіталі, є подання заяви про вихід із товариства. Цією заявою учасник відступає свою частку на користь товариства. Відступлення учасником товариства своєї частки у процесі виходу із нього є формою зміни прав учасника господарського товариства, оскільки вони із прав конкретного учасника перетворюються у права учасника, які тимчасово нікому не належать. Права учасника на певний період відступають товариству, однак воно (товариство) не стає їх суб'єктом, а зобов'язане розподілити частку між іншими учасниками із внесенням ними додаткових вкладів, реалізувати третім особам, або зменшити розмір статутного капіталу.

2.9. У разі виходу учасника із товариства з обмеженою відповідальністю між ним і товариством виникає взаємне цивільне зобов'язання, яке передбачає наявність обов'язків не лише у товариства, але й в учасника. Згідно із абз. 4 ч. 2 ст. 148 Цивільного кодексу України порядок і спосіб визначення вартості частини майна, що пропорційна частці учасника у статутному капіталі, а також порядок і строки її виплати встановлюються статутом і законом. Зокрема, на учасника товариства з обмеженою відповідальністю покладається обов'язок прийняти належне виконання товариством свого обов'язку щодо виплати йому вартості частини майна, пропорційної його частці у статутному капіталі товариства. Таке належне виконання, у тому числі передбачає виконання належним способом і в належному місці. Ці елементи належного виконання зобов'язання залежать від кредитора (учасника товариства, що вибув), який повинен повідомити товариство про обраний ним спосіб та місце отримання виплати. Якщо учасник товариства з обмеженою відповідальністю (кредитор) відмовився прийняти належне виконання, запропоноване товариством (боржником), або не вчинив дій, що встановлені актом цивільного законодавства чи впливають із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту, до вчинення яких товариство не могло виконати свого обов'язку, вважається, що мало місце прострочення кредитора-учасника товариства, що вибув (ст. 613 ЦК України). У таких випадках, згідно із ч. 2, 3 і 4 ст. 613 Цивільного кодексу України виконання зобов'язання може бути відстрочене товариством, учасник, що вибув, не має права на відшкодування збитків, а товариство не сплачує проценти за час прострочення кредитора.

2.10. Рішення суду може бути підставою для вибуття учасника з товариства з обмеженою відповідальністю. Згідно із ч. 1 ст. 142 Цивільного кодексу України, якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи, у разі необхідності визначити взаємовідносини між собою щодо створення товариства, укладають договір у письмовій формі, який встановлює порядок заснування товариства, умови ведення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Інші умови засновницького договору можуть передбачати виконання певних обов'язків засновників після моменту заснування товариства з обмеженою відповідальністю, тобто на стадії його діяльності.

За наявності порушення зобов'язання із засновницького договору, що були допущені у процесі діяльності товариства з обмеженою відповідальністю, суд своїм рішенням має право провести вибуття учасника зі складу товариства. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 651 Цивільного кодексу України договір може бути розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. За умов, якщо неможливо скликати загальні збори товариства або прийняти одне із рішень, передбачених у ч. 3 ст. 144 Цивільного кодексу України, розірвання засновницького договору із засновником, який не виконує свої зобов'язання щодо сплати вкладу у повному обсязі, стає ефективним способом захисту прав інших засновників товариства. Така позиція знаходить підтримку в юридичній літературі. У разі невиконання умов договору про заснування товариства з обмеженою відповідальністю однією із сторін інша сторона (сторони) може (можуть) вимагати розірвання договору. Механізм захисту прав та законних інтересів такого учасника (учасників) передбачений ст. 651, 653, 654 Цивільного кодексу України [7, с. 280].

3. Незважаючи на існування спеціального закону, у судовій практиці ще не склався єдиний підхід до розуміння переважних прав акціонерів, які виникають у зв'язку із відчуженням акцій.

3.1. Здійснення переважного права купівлі акцій залежить не від типу акціонерного товариства, а від способу розміщення акцій. У ч. 2 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» передбачена можливість встановлення переважного права купівлі акцій для акціонерів приватних акціонерних товариств. Із цього законодавчого положення було зроблено висновок про відсутність такого права в акціонерів публічних акціонерних товариств. Яке б розміщення акцій (закрите або відкрите) не здійснювало публічне акціонерне товариство, його акціонери, як і раніше акціонери відкритого акціонерного товариства (ч. 2 ст. 81 ГКУ), вправі відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів і самого товариства (ч. 1 ст. 7 нового закону). Акціонери такого товариства та саме товариство не можуть наділятися з огляду на його статут переважним правом придбання акцій, які відчужуються іншим акціонером третім особам, а сам продавець не повинен інформувати таких осіб про свій намір укласти договір купівлі-продажу акцій [4, с. 45–46].

Акції приватного (закритого) розміщення можуть бути емітовані не лише приватними, але й публічними акціонерними товариствами (ч. 2 ст. 5 Закону України «Про акціонерні товариства»). Акціонерне товариство набуває статусу публічного за умови, якщо воно здійснило публічне розміщення акцій. Водночас у такого товариства можуть залишатися, або ж з'являтися у майбутньому, також акції приватного розміщення. Продаж акцій приватного розміщення незалежно від типу акціонерного товариства у випадках, встановлених статутом, має відбуватися із дотримання права переважної купівлі. Акціонери-власники акцій приватного розміщення, які набули переважного права на їх купівлю, не повинні втрачати це право зі зміною типу акціонерного товариства. Зміна типу акціонерного товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням (абз. 3 ч. 2 ст. 5 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Такої ж позиції дотримується Пленум Вищого господарського суду України. Господарські суди, застосовуючи цю норму під час вирішення спорів, повинні враховувати, що переважне право поширюється винятково на випадки продажу акцій ПрАТ, а також простих акцій ПАТ у процесі приватного розміщення акцій. Якщо це встановлено статутом АТ, то переважне право надається також акціонеру-власнику привілейованих акцій у процесі приватного розміщення товариством привілейованих акцій (п. 4.25 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 4 від 25.02.2016 року «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»).

3.2. Переважне право акціонера на придбання акцій приватного розміщення може поширюватися не лише на договори купівлі-продажу. У третьому реченні частини другої статті 7 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначено, що порядок реалізації переважного права акціонерів на придбання акцій приватного акціонерного товариства, що пропонуються їх власником до відчуження (крім продажу) третій особі, встановлюється статутом такого товариства. Цим положенням законодавець передбачив ще один (другий) вид переважного права на придбання акцій, що пропонуються до відчуження акціонером. Переважних прав на придбання акцій за критерієм типу договору є два:

1) переважне право на придбання акцій за договором купівлі-продажу (переважне право купівлі акцій);

2) переважне право на придбання акцій за іншими, окрім договору купівлі-продажу, цивільно-правовими договорами (переважне право придбання акцій на підставі інших договорів).

Ці два переважні права об'єднує відплатний характер договору, який є підставою для придбання акцій, що пропонуються до відчуження акціонером. Тобто, окрім договору купівлі-продажу, переважне право на придбання акцій може поширюватися на інші відплатні цивільно-правові договори про набуття права власності на акції, наприклад, договори міни, ренти, довічного утримання тощо. Відмінність між цими переважними правами полягає у правовому регулюванні їх здійснення. Порядок здійснення переважного права купівлі акцій регулюється законом, а саме ч. 3–6 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства». Переважне право придбання акцій за іншими цивільно-правовими договорами (окрім купівлі-продажу) відбувається у порядку, встановленому статутом товариства.

3.3. Здійснюючи захист переважного права купівлі акцій, суд повинен керуватися вимогами закону, а у передбачених ним випадках, також – статуту акціонерного товариства. Згідно із другим реченням ч. 2 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» у разі, якщо статутом приватного акціонерного товариства передбачено переважне право його акціонерів на купівлю акцій, що пропонуються їх власником до продажу третій особі, таке переважне право реалізовується відповідно до частини третьої–шостої цієї статті. Отже, порядок здійснення переважного права купівлі акцій, за загальним правилом визначається винятково законом, і не може змінюватися статутом. Із цього загального правила, у ст. 7 акціонерного закону встановлено лише два винятки: статутом може бути передбачений коротший ніж два місяці строк дії переважного права купівлі акцій (але не менше ніж 20 днів), а також покладено витрати для здійснення повідомлення акціонерів про намір продати свої акції на інших осіб, а не на самого акціонера. Інших винятків, які б міг містити статут акціонерного товариства при здійсненні переважного права купівлі акцій, закон не передбачає. Це означає, що суди можуть враховувати положення статутів акціонерних товариств щодо реалізації переважного права купівлі акцій лише в частині строків його здійснення та оплати повідомлення про намір продати акції. Що стосується способу здійснення переважного права купівлі акцій, то він чітко визначений законом, і не може бути змінений статутом акціонерного товариства. В Законі України «Про акціонерні товариства» встановлено спосіб пропорційності реалізації права переваженої купівлі акцій. Акціонери приватного акціонерного товариства мають переважне право на придбання акцій пропорційно до кількості акцій, що належать кожному з них. Ця законодавча норма є імперативною, і відступ від неї в статуті акціонерного товариства не допускається.

3.4. Відчуження акціонером приватного акціонерного товариства акцій з порушенням права на переважне придбання може зумовити недійсність відповідного правочину. Згідно із ч. 3 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» у разі порушення зазначеного у цій статті переважного права на придбання акцій будь-який акціонер товариства має право вимагати в судовому порядку переведення на нього прав та обов'язків покупця акцій. Цей спосіб захисту застосовується у тих випадках, коли акціонер, який бажає продати акції, не повідомить про свій намір інших акціонерів, і здійснить продаж третій особі. Іншими словами, він застосовується у разі порушення переважного права купівлі акцій.

Водночас, закон передбачає можливість існування двох переважних прав придбання акцій: за договором купівлі-продажу і на підставі інших цивільно-

правових договорів. Порядок здійснення переважного права придбання акцій за іншими, окрім договору купівлі-продажу, договорами встановлюється статутом приватного акціонерного товариства. Закон «Про акціонерні товариства» не визначає порядок здійснення цього переважного права, і не встановлює окремих (самостійних) правових наслідків його порушення. Отже, у разі порушення переважного права на придбання акцій за іншими цивільно-правовими договорами, які не є договором купівлі-продажу, мають застосовуватися способи судового захисту, встановлені у ст. 16 Цивільного кодексу України. Одним із таких способів захисту є визнання правочину недійсним. Як і у випадку із товариством з обмеженою відповідальністю, в Цивільному кодексі України відсутня безпосередня підстава для визнання таких правочинів недійсними. На момент вчинення вказаних правочинів їх зміст не суперечить закону, а особа, яка вчиняє ці правочини має відповідний обсяг цивільної дієздатності. Для таких випадків необхідно встановити окрему підставу визнання правочину недійсним – **«особа не мала права вчиняти правочин відповідно до Цивільного кодексу чи іншого акта цивільного законодавства (у тому числі, статуту господарського товариства)»**.

Порушення переважного права на придбання акцій може полягати не лише у їх продажу без попереднього повідомлення інших акціонерів, але й у відступленні цього права іншій особі. Відповідно до ч. 6 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» уступка зазначеного переважного права іншим особам не допускається. За такого порушення переважного права на придбання акцій переведення прав та обов'язків за договором не може бути застосовано, оскільки іншим акціонерам уже належить їх власне переважне право. Переведення прав та обов'язків за договором у таких випадках не призвело б до захисту порушеного права. У цій ситуації треба погодитися з О. М. Вінник, яка вважає, що подібний правочин (у разі його вчинення) суперечить положенням ч. 1 ст. 203 ЦК з відповідними наслідками (ст. 215–216 ЦК) [5, с. 42].

Список використаних джерел

1. Бабецька І. Я. Здійснення переважного права учасниками господарських товариств на купівлю частки у статутному (складеному) капіталі товариства // Університетські наукові записки. 2011. № 2 (38). С. 141–145.
2. Бабецька І. Я. Класифікація переважних прав у корпоративних правовідносинах // Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 63. С. 562–567.
3. Васильєва В. А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав // Вісник господарського судочинства. 2007. № 6. С. 127–130.
4. Виговський О. І. Новели акціонерного законодавства: науково-практичний коментар до Закону України «Про акціонерні товариства». Київ: Юстініан, 2009. 880 с.
5. Вінник О. М. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства». Київ: Юрінком Інтер, 2009. 312 с.
6. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: монографія. Львів: Край, 2009. 464 с.
7. Краєвський І. В. Правові наслідки невиконання обов'язку щодо формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю // Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 277–282.
8. Крат В. Переважне право купівлі частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю // Українське комерційне право. 2012. № 12. С. 30–36.
9. Ковалишин О. Р. Перспективи удосконалення правового статусу командитного товариства в Україні // Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи

- гармонізації [текст]: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 жовтня 2015 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2015. С. 121–124.
10. Коссак В. М. До питання про статус повних та командитних товариств в умовах гармонізації законодавства України з правом ЄС // Адаптація корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу [текст]: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня – 1 жовтня 2016 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2016. С. 122–126.
  11. Печений О. Проблеми спадкування права на частку у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю // Українське комерційне право. 2012. № 12. С. 37–43.
  12. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 264 с.
  13. Сіщук Л. В. Спадкування корпоративних прав учасника господарського овариства // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. Ч. II. Т. I. 2013. Вип. 23. С. 172–177.
  14. Цікало В. І. Свобода укладення договору та її межі // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 1999. Вип. 34. С. 169–173.

References

1. Babetsjka, I. J. (2011). Zdijsnennja perevagnogo prava uchasnykamy gospodarsjkyh tovarystv na kupivlju chastky u statutnomu (skladenomu) kapitali tovarystva. *Universytetsjky naukovy zapysky*, 2, 141–145.
2. Babetsjka, I. J. (2012). Klasyfikatsija perevagnyh prav u korporatyvnyh pravovidnosynah. *Aktualjni problem dergavy i prava*, 63, 562–567.
3. Vasylyjeva, V. A. (2007). Korporatyvne pravo jak object spadkovykh prav. *Visnyk gospodarsjkygo sudochynstva*, 6, 127–130.
4. Vygovs'kyj, O. I. (2009). *Novely aktsionernogo zakonodavstva: naukovo-praktychnyj komentar Zakonu Ukrainy «Pro aktsionerni tovarystva»*. Kyiv: Yustinian.
5. Vinnyk, O. M. (2009). *Naukovo-praktychnyj komentar Zakonu Ukrainy «Pro aktsionerni tovarystva»*. Kyiv: Yurinkom Inter.
6. Kravchuk, V. M. (2009). Prypynennja korporatyvnyh pravovidnosyn v gospodarsjkyh tovarystvah. *Monografija*. Lviv: Kraj.
7. Krajevs'kyj, I. V. (2013). Pravovi naslidky nevykonannja obovjazku schodo formuvannja statutnogo kapitalu tovarystva z obmegehoju vidpovidalnistju. *Dergava i parvo. Jurydychny i politychny nauky*, 59, 277–282.
8. Krat, V. (2012). Perevagne parvo kupivli chastky u statutnomu kapitaly tovarystva z obmegehoju vidpovidalnistju. *Ukrainsjke komertsijne pravo*, 12, 30–36.
9. Kovalyshyn, O. R. (2015). Perspektyvy udoskonalennja pravovogo statusu komandytnogo tovarystva v Ukraini. *Zbirnyk naukovykh pratsj za materialamy Mijnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (2–3 jovtnja 2015 r., m. Ivano-Frankivsjk)*, 121–124.
10. Kossak, V. M. (2016). Do pytannja pro status povnyh ta komandytnykh tovarystv v umovah garmonizatsii zakonodavstva Ukrainy z pravom ES. *Zbirnyk naukovykh pratsj za materialamy Mijnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (30 veresnja – 1 jovtnja 2016 r., m. Ivano-Frankivsjk)*, 122–126.
11. Pechenyj, O. (2012). Problemy spadkuvannja prava na chastku u statutnomu kapitali tovarystva z obmegehoju vipovidalnistju. *Ukrainsjke komertsijne pravo*, 12, 37–43.

12. Romovsjka, Z. V. (2009). *Ukrainsjke tsyviljne parvo. Spadkove parvo. Pidručnyk*. Kyiv: Alerta; KNT; CUL.
13. Sischuk, L. V. (2013). Spadkuvannja korporatyvnyh prav uchasnyka gospodarsjkiego tovarystva. *Naukovyj visnyk Ughgorodskogo nationaljnogo universytetu. Serija parvo. Chastyina II. Tom I, 23*, 172–177.
14. Tsikalo, V. I. (1999). Svoboda ukladennja dogovoru ta ii megi. *Visnyk Ljvivskogo universytetu. Serija urydychna, 34*, 169–173.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2017
прийнята до друку 22.03.2017*

SOME ISSUES OF ACQUISITION, CHANGING AND TERMINATION OF THE RIGHTS OF BUSINESS PARTNERSHIP PARTICIPANTS

V. Tsikalo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: voltsikalo@gmail.com*

The article is devoted to analysis of the legal norms of the Civil Code of Ukraine, which regulate the acquisition, changing and termination of the rights of business partnership participants. Systematic interpretation of the law gave grounds to a number of conclusions that may affect on the practice of its application.

The consent to the transfer of its share (part thereof) in the share capital of a member of the full partnership can be provided in various ways. For the transferring by the full member of a limited partnership of his share to other participants or third parties may be required the consent of contributors. Contributors of limited partnership may be excluded from it. There are no legislative bans to full participant to give his share for the depositor and to depositor - for a full participant.

The need for the consent to the assignment of its share by participant of limited or additional liability company is stipulated by the circle of people whom participant of the partnership intends to withdraw his share. Additional limits of the share assignment in authorized capital can be installed in the contract on implementation of the rights limited and additional liability company participants. The Civil code of Ukraine stipulates preferential right to purchase the share of limited and additional liability company participants. However, this does not mean that in the charter cannot be provided other preferential right of acquisition of shares, not connected with its purchase. Civil Code of Ukraine provides the general rule, under which property and other rights of participants of limited and additional liability companies are transferred to the heirs – individuals (successors – legal entities), regardless of the consent of other participants. The heir (successor) becomes a member of the limited liability company with the adoption of inheritance (completion of reorganization). The entry in the company is not fulfilled under the rights transition of the participant of limited liability company in the process of inheritance (reorganization) to his heir (successor).

The court's decision may be the reason for leaving of the participant from the limited liability company.

Preemptive rights acquisition of shares of the private placement can be applied not only to contracts of sale. Through the protection of preemptive right of purchase of shares, the court must be guided by the requirements of the law, and in cases stipulated by it, also by the charter of company. Alienation of the shares by the shareholder of private joint-stock company with the violation of the preemptive right of purchase may lead to the invalidity of the transaction.

Keywords: participant, shareholder, partnership, acquisition, changing, suspension.